

HANDLINGSPLAN

FOR UNIVERSELL UTFORMING
OG TILRETTELEGGING

2015-2025

Kvalitets- og læringsmiljøutvalget

Handlingsplanen for universell utforming og tilrettelegging består av to deler. I del 1 presenteres planens målsetting, dens forankring, prinsippet om universell utforming, samt oppfølging av planen. Her gjengis også bakgrunnen for at Handlingsplan for studenter med nedsatt funksjonsevne (tilretteleggingsdelen i planen) er tatt inn i handlingsplan for universell utforming. Det er tatt med en liste over aktuelle lover og regler, og relevante utredninger og rapporter. I del 2 presenteres mål og tiltak for universell utforming og tilrettelegging for perioden 2015 -2025.

DEL 1: HANDLINGSPLANENS HOVEDMÅL, PRINSIPPER OG FORANKRING

1.1 Overordnede målsettinger

Ved Universitetet i Stavanger er det av strategisk betydning for institusjonen **at alle våre tjenestemottakere skal kunne nyttiggjøre seg de tjenester vi tilbyr innenfor de omgivelsene vi tilbyr dem i uten behov for tilpasning og spesiell utforming.** Institusjonen har satt seg som mål å ligge i forkant når det gjelder kravet om at all statlig virksomhet skal være universelt utformet innen 2025, slik at gevinstene som følger av at vi oppnår dette kan hentes inn på et så tidlig tidspunkt som mulig.

«Siktemålet med universell utforming er å gjøre det enklere for alle studenter å lykkes med å nyttiggjøre seg studietilbudets innhold og studieelementer uten at dette skal gå på bekostning av faglig nivå.»¹

Handlingsplanen for universell utforming skulle i utgangspunktet være komplementær til universitetets Handlingsplan for studenter med nedsatt funksjonsevne, som i 2012 kom i sin femte utgave: «Handlingsplan for studenter med nedsatt funksjonsevne 2012-2016». Fordi det er en målsetting for universitetet at våre tjenester og omgivelser skal være universelt utformet slik at det over tid ikke lenger vil være nødvendig med en egen handlingsplan for tilretteleggingstiltak, skulle disse to handlingsplanene utfylle hverandre. Høsten 2014 ble Handlingsplan for studenter med nedsatt funksjonsevne midtveisevaluert. I den sammenheng vedtok KLU at denne handlingsplanen likevel med fordel kunne innarbeides i den allerede vedtatte Handlingsplan for universell utforming. Derfor har denne planen nå fått navnet Handlingsplan for universell utforming og tilrettelegging 2015-2025

1.2 Prinsippet om universell utforming

I NOU 2005:8 om «Likeverd og tilgjengelighet. Rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Bedret tilgjengelighet for alle» pekes det på at det finnes et antall begreper som dekker dette prinsippet, slike som «universell design», «inkluderende design» og «design for alle». I Norge er det (i lovverk m.v.) begrepet *universell utforming* som brukes som felles betegnelse: «Universell utforming går i korte trekk ut på en utforming som virker inkluderende ved å ta høyde for ulike brukerforutsetninger.»

NOU 2005:8 ble fulgt opp i «Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)» fra 20.jun.2008. Siden den tid er loven blitt omarbeidet og inndelt i kapitler. Gjeldende lov er av 21.6.2013 og gjelder **fra 1.1.2014**. Kapittel 3 er spesielt relevant i vårt arbeid med universell utforming. Dette lovkapitlet er gjengitt i Vedlegg A.

Universell utforming skjer i utformingsfasen

Universell utforming er et relativt nytt begrep, så det er nødvendig at universitetet har fokus på å gi begrepet konkret innhold, slik at det blir en innarbeidet del av vår organisasjonskultur. Det er lett å blande begrepene *tilrettelegging* og *utforming*, og en sentral forskjell på det helt konkrete plan er at

¹ UiS Styresak US 13/14

universell utforming omfatter arbeid vi gjør i utformingsfasen av tjenester og omgivelser, mens *særskilt tilrettelegging* omfatter arbeid vi gjør i gjennomføringsfasen.

Universell utforming er en snarvei til høyere studiekvalitet

Universelt utformede tjenester og omgivelser senker behovet for tilrettelegging. Siden tilrettelegging krever tid, ressurser og oppmerksomhet, er utdanninger som er universelt utformet idet de gjennomføres *selve snarveien* til bedre ytelse: Høyest mulig kvalitet med lavest mulig ressursforbruk. Samtidig peker lovverket på at den oppmerksomhet tilrettelegging krever og skaper også kan ha stigmatiserende og i verste fall diskriminerende virkning. Ettersom universelt utformede utdanninger lar flere studenter og ansatte bruke mindre tid og oppmerksomhet på tilpassing av læringselementer og utfordringer i omgivelser, blir det mer tid og oppmerksomhet tilgjengelig for selve læringen. Da kan det oppnås lavere frafall og bedre gjennomstrømming. Også det faktum at universelt utformede studier har et læringsinnhold som er mange flere enklere kan gjøre seg nytte av, kan også bidra til lavere frafall og bedre gjennomstrømming og studieintensitet.

1.3 Forankring av arbeidet med universell utforming

Denne handlingsplanen er utarbeidet av Kvalitets- og læringsmiljøutvalget, og forankret i det mandat styret har gitt utvalget samt i den strategi styret har vedtatt for institusjonen. Arbeid med universell utforming i staten og nasjonalt og internasjonalt er forankret (juridisk, politisk og organisatorisk) og beskrevet i et antall lover, forskrifter og rundskriv. En oversikt over sentrale dokumenter finnes i Vedlegg B.

1.4 Oppfølging av planen

Planen gjelder alle studenter og ansatte ved UiS, og planperioden er fram til 31.12. 2025. Planen følges opp av institusjonens Utdanningsutvalg (UU) og Kvalitets- og læringsmiljøutvalg (KLU). Oppfølgingen omfatter at utvalgene må ta inn i sine rutiner:

- Hvordan framdrift og resultat på planen og dens enkeltpunkter skal vurderes og rapporteres, og hvordan vurdering av plan og oppnådd framdrift skal inngå i utvalgenes årsrapporter.
- Hvordan behovet for revisjon skal vurderes og ved behov gjennomføres. Universitetsdirektøren avgjør om revisjonens omfang gjør det nødvendig å legge fram planen for styret på nytt.

DEL 2: MÅL OG TILTAK FOR 2014-2025

Målene og tiltakene er organisert i tråd med den inndeling som gjøres i lovverket og i arbeidsdelingen mellom institusjonens to sentrale utvalg². Handlingsplanen er delt inn i følgende kapitler:

- Rammer og føringer
- Studiene og deres innhold
- Studienes omgivelser
- Administrasjon og organisering

² Utdanningsutvalget og Kvalitets- og læringsmiljøutvalget

2.1 Rammer og føringer

Ved Universitetet i Stavanger inngår universell utforming av studiene og deres innhold og omgivelser i institusjonens ordinære virksomhet på alle nivåer. Dette medfører at:

- Alle prosjekter, utviklingsplaner og utviklingsprogrammer skal bidra til universell utforming og inneholde hovedpunkt/hovedseksjon om universell utforming³.
- Når slike omfatter underseksjoner skal hver seksjon som kan innvirke på utformingen av studiene eller deres innhold eller omgivelser også inneholde et punkt om universell utforming.
- Dersom prosjekter, utviklingsplaner eller utviklingsprogrammer i sin helhet eller i sine deler inneholder risiko for at den universelle utforming av studiene eller deres innhold eller omgivelser svekkes, skal dette dokumenteres særskilt og håndteres som avvik.

2.2 Studiene og deres innhold

Kapitlet *Studiene og deres innhold* er inndelt i følgende underkapitler:

2.2.1 Før studiene gjennomføres

- Informasjon til mulige søkere
- Søknads- og opptaksprosessen

2.2.2 Gjennomføring av studiene

- Generelt
- Mottaket
- Undervisning og praksis
- Læringsmateriell, litteratur, IKT
- Prøving og eksamen, arbeidskrav

2.2.3 Kompetanseutvikling

2.2.1 Før studiene gjennomføres

Mål: Sikre at rekrutterings-, søknads- og opptaksprosessen er universelt utformet.

Mål: UiS skal sørge for at alle kvalifiserte søkere har mulighet til å kartlegge sine behov sett i forhold til det enkelte studietilbudets innhold og omgivelser.

Mål: UiS skal bidra aktivt til at sosiale tiltak og arrangementer rettet mot nye studenter er universelt utformet.

Mål: Tilbud og tjenester for studenter med nedsatt funksjonsevne skal være kjent for studiesøkere, studenter og ansatte ved UiS

Mål: Sikre at igangsetting av tilretteleggingstiltak for nye studenter blir gjort i god tid før semesterstart.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.2.1.1 Vurdere om søknadsprosessen til sentralt opptak er universelt utformet, og gi innspill til FSAT.	ESS	Gjennomgang hvert tredje år, ellers løpende.

³ Dette gjelder uavhengig av hvilken forankring som foreligger, og omfatter dermed eksempelvis prosjekter og handlingsplaner forankret i linjen så vel som tverrgående prosjekter og utviklingsprogrammer.

2.2.1.2 Vurdere om søknadsprosess til lokale opptak er universelt utformet.	ESS	Gjennomgang hvert tredje år, ellers løpende.
2.2.1.3 Universitetet i Stavanger skal tilrettelegge for at studiesøkere og studenter kan kartlegge egne behov eller få frem potensielle problemstillinger knyttet til studiesituasjonen.	ESS	I løpet av 2014.
2.2.1.4 Virtuell/digital campusomvisning på nett må være tilgjengelig for studentene.	SKA	I løpet av 2015.
2.2.1.5 Studentene skal i forkant av studiestart bli informert om de tilbud som foreligger om å bli integrert i en faddergruppe ⁴ .	UA	Høst 2014.
2.2.1.6 Gjøre dem som arbeider med rekruttering (gjennom skolebesøk, messer o.l.) kjent med tilbudet for studenter med funksjonsnedsettelse ved UiS.	ESS – Kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne	Før rekrutteringsprosessen starter i desember hvert år.
2.2.1.7 Alle studenter som søker opptak og oppgir å ha en funksjonsnedsettelse som krever tilrettelegging skal bli kontaktet. Studiesøkere skal få mulighet til å fremstille sine behov i forhold til tilrettelegging, samt å få vite hva UiS kan tilby.	ESS og opptakskontoret	Løpende i opptaksperioden

2.2.2 Gjennomføring av studiene.

Mål: Undervisning og praksis skal være universelt utformet slik at det ikke stenger noen ute eller skaper unødige hindringer for noen. Dette gjelder også når studentgruppen omfatter stor variasjon i sensorisk, kognitiv eller fysiologisk funksjon.

Mål: Digitalt studieinnhold og det digitale læringsmiljø skal være universelt utformet.

Mål: Når det gjelder vurderingsformer og eksamen skal studenter med behov for tilrettelegging ha et tilbud på lik linje med andre studenter. Tilretteleggingen skal ha som formål å oppveie ulempen funksjonsnedsettelsen medfører, samtidig som man i størst mulig grad skal tilstrebe at kandidatene prøves likt.

Mål: Studenter med nedsatt funksjonsevne skal være sikret tilgang til nødvendige relevante hjelpemidler i studiesituasjonen.

Mål: Læringsstøttesenteret skal hjelpe studenter med særskilte behov å nå deres akademiske potensial. Læringsstøttesenteret skal gi støtte/kurs/opplæring til studenter som trenger oppfølging, veiledning eller hjelp i forhold til læringsstøtte. Ansatte skal også

⁴ Det er studentorganisasjonen StOr som tilbyr og organiserer faddergrupper ved UiS. StOr må ivareta at de tilbud som gis til studentene er universelt utformet.

kunne kontakte senteret for å få tips og veiledning i forhold til undervisning og pedagogisk tilrettelegging for særskilte grupper studenter.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.2.2.1 Studentene må vite hva de går til. Studiesøkere og studenter skal ut fra informasjonen i studieplanene kunne vurdere egen egnethet i forhold til gjennomføring av studiet.	Fakultet/institutt.	Ved etablering av nye studietilbud. Ved revisjon av eksisterende tilbud.
2.2.2.2 Bibliotekstjenestene skal være universelt utformet.	Universitetsbiblioteket.	Kontinuerlig.
2.2.2.3 Krav om universell utforming ⁵ skal medtas når retningslinjer som angår studietilbudet utvikles eller revideres.	De som utvikler eller reviderer retningslinjene.	Kontinuerlig.
2.2.2.4 Undervisningsmaterieell som UiS selv utarbeider/produserer skal bidra til programmenes universelle utforming ⁶ .	Læringsstøttesenteret Den som utarbeider/produserer undervisningsmaterieell.	Kontinuerlig.
2.2.2.5 Nettsider og IKT-løsninger som benyttes i studietilbudet skal være universelt utformet og følge gjeldende forskrifter ⁷ og standarder ⁸ .	Studieansvarlig så vel som den som utformer nettsider eller IKT-løsninger til bruk i undervisningsopplegg.	Kontinuerlig.
2.2.2.6 De utfordringer som måtte oppstå angående studienes universelle utforming skal ivaretas gjennom det generelle kvalitetsarbeidet ⁹ .	Enheter med ansvar for studietilbud.	Kontinuerlig.
2.2.2.7 Det kan legges til rette for alternative vurderingsformer (jfr. eksamensforskriften § 11.7).	Fagmiljøene i samarbeid med kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne på fakultetet/saksbehandler for tilrettelagt eksamen.	I henhold til gjeldende frister.
2.2.2.8 Studenter som ikke har mulighet til å ta notater, skal ha rett til å ta opp forelesning på diktafon. Det skal	KLU	Retningslinjer for diktafonbruk ble vedtatt i KLU i 2012.

⁵ Dette gjelder eksempelvis arbeidet med revisjon av retningslinjer for studieprogramarbeid som gjøres i 2014.

⁶ Dette kan i de fleste tilfeller oppnås ved at materieell er tilgjengelig i flere formater, eller at et fleksibelt format (eksempelvis et digitalt format) benyttes.

⁷ «Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger» gjeldende fra 1.7.2013

⁸ Blant andre «NS 11021:2013 Universell utforming - Tilgjengelige elektroniske tekstdokumenter - Krav til utforming, oppmerking og filformater», «NS 11040:2013 Universell utforming - Brukermedvirkning og IKT»

⁹ «Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften)» som trådte i kraft 28.02.2013 stiller krav om at informasjon om studiene skal innsamles systematisk (§ 6-1.c) og at «den informasjonen som systemet generer analyseres, vurderes og framstilles for ansvarlige fora og ledernivå» (§ 6-1.d) samt at «tiltak for forbedringer iverksettes på grunnlag av de kvalitetsanalyser som gjøres» (§ 6-1.e).

utarbeides retningslinjer i forhold til dette.		Evalueringen viser at den retten tiltaket skulle gi studentene, ikke er en realitet. Dette bør følges opp av KLU.
2.2.2.9 Det skal kunne reserveres lesesalsplasser etter behov for studenter med nedsatt funksjonsevne.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse	Ved behov

2.2.3 Kompetanseutvikling

Mål: Ansatte ved UiS har tilstrekkelig kompetanse om universell utforming.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.2.3.1 Informasjon om hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse som er nødvendige for å kunne utforme undervisningen universelt må foreligge og være lett å finne fram i.	UniPed	I løpet av 2015
2.2.3.2 Ansatte må ha mulighet til å opparbeide seg de kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse som er nødvendige for å kunne utforme undervisningen universelt.	Den enkelte ansatte og enhet	Kontinuerlig
2.2.3.3 Arrangere temadag/faglig påfyll for kontaktpersoner for tilrettelegging på fakultetene, førstelinjepersonalet, faglige og andre interesserte.	KLU, UA og Læringsstøttesenteret	Evalueres vår 2015

2.3 Studienes omgivelser

Kapitlet *Studienes omgivelser* er inndelt i følgende underkapitler:

- 2.3.1 Informasjon
- 2.3.2 Eksisterende bygg og nybygg
- 2.3.3 Undervisningsrom
- 2.3.4 Inneklima
- 2.3.5 Hvilerom
- 2.3.6 Uteområder
- 2.3.7 Skilt og orienteringstavler
- 2.3.8 Evakuering
- 2.3.9 IKT og digitale omgivelser

2.3.1 Informasjon

Mål: Det skal være kjent for studiesøkere, studenter og ansatte ved universitetet om studier, studieinnhold og omgivelser er universelt utformede.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
--------	--------	----------

2.3.1.1 Innhold i informasjonsmaterieil til potensielle studenter skal informere om hvilke av tilbudene som er i tråd med UiS sine verdier som inkluderende, åpent og tilgjengelig for alle.	Strategi- og kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med det enkelte fakultet.	Kontinuerlig informasjon på nett Årlig i studiekatalogen.
2.3.1.2 Utarbeide framgangsmåter for vurdering av om studier, studieinnhold og omgivelser er universelt utformet.	Hver enkelt tjenesteyter.	Innen utgangen av studieåret 2014/2015
2.3.1.3 Trykksaker og grafisk profil og nettsted skal utformes universelt.	Strategi- og kommunikasjonsavdelingen.	Kontinuerlig.
2.3.1.4 Det skal gå klart frem av studieinformasjon hva som forventes når det gjelder forkunnskaper, fagkrav, eksamen og obligatoriske aktiviteter. Dette for at studentene i forkant skal kunne vurdere hvor krevende det vil være for dem å gjennomføre studiet.	Fagperson(er): Emneansvarlig, faglærer, studiekoordinator.	I forbindelse med revisjon av fag og studieplanarbeid hvert studieår.
2.3.1.5 Gjøre dem som arbeider med rekruttering (gjennom skolebesøk, messer o.l.) kjent med hvilke av tilbudene ved UiS som er universelt utformet.	SKA, Enhet for studentservice (ESS).	Før rekrutteringsperioden starter i desember hvert år.

2.3.2 Eksisterende bygg og nybygg

Mål: Samtlige bygg, anlegg og lokaler ved UiS skal være universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.2.1 Det skal med jevne mellomrom gjennomføres kartlegging av fysisk tilgjengelighet ved hele institusjonen i forhold til gjeldende standarder ¹⁰ . Det skal registreres mangler og behov for tiltak i forhold til prinsippet om universell utforming. Tiltakene skal prioriteres og tas med i budsjettarbeidet. ¹¹	Drift i samarbeid med Statsbygg.	Jevnlig i planperioden.
2.3.2.2 Ved rehabilitering og nybygg skal universell utforming være et gjennomgående prinsipp utover de minstekrav som stilles i gjeldende standarder. ¹²	Felles Ressurscenter og Statsbygg.	Kontinuerlig.

¹⁰ Dette omfatter blant annet Norsk Standard NS 11001-1 og NS 11001-2 «Universell utforming av byggverk».

¹¹ Dette gjennomføres i henhold til rutiner hos Statsbygg, men slik at tilsynsprioriteringer ivaretar innspill fra Drift og KLU.

¹² Studenter og faglig ansatte må involveres på et tidlig tidspunkt i slike prosesser, slik at kravet om universell utforming av arbeids- og læringsmiljø ivaretas på en effektiv måte. Det vil nesten alltid være rimeligere og mer hensiktsmessig å utforme universelt fra starten av i nye bygg enn å gjøre endringene i etterkant. I nye bygg er det derfor viktig å sikre gode løsninger som er nødvendige for noen, men bra for alle. Redusert behov for spesialløsninger er god samfunnsøkonomi, og ikke minst god institusjonsøkonomi. Det er av avgjørende betydning at UiS har et tett samarbeid med Kvalitets- og læringsmiljøutvalget og fagkompetanse angående universell utforming av utdanningsinstitusjoner i planlegging og under byggeprosessen.

2.3.2.3 Etablere en «Universell utforming»-side på nettet der viktig informasjon samles, og der det finnes pekere videre til annen relevant informasjon.	UA	I løpet av 2014
--	----	-----------------

2.3.3 Undervisningsrom

Mål: Auditorier og andre undervisningsrom skal være universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.3.1 Undervisningsrom skal være universelt utformet. Dette innebærer vanligvis: døråpnere, romslige og fremkommelige passasjer, teleslynger, rett belysning og minst mulig allergifremkallende materialer.	Drift, Statsbygg og IT-avdelingen.	Kontinuerlig.
2.3.3.2 Det må tas hensyn til at deler av UiS sin bygningsmasse ikke er universelt utformet i planlegging av undervisning. ¹³	Timeplankontoret (ESS).	Innen 15.04 og 15.10 hvert semester.

2.3.4 Inneklima

Mål: Inneklima og renhold ved Universitetet i Stavanger skal være og resultere i universelt utformede lokaler.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.4.1 Byggevarer og produkter som vil være til hinder for universelt utformede lokaler må unngås.	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.
2.3.4.2 Det må ikke plasseres ut planter som vil være til hinder for universell utforming.	Drift og øvrige ansatte som kjøper inn planter ved sine avdelinger.	Kontinuerlig.
2.3.4.3 Luftkvaliteten må ikke forringes eller være så dårlig at universell utforming forhindres.	Statsbygg og drift.	Kontinuerlig.
2.3.4.4 Renholdsrutiner og bruk av rengjøringsmidler må ikke være til hinder for universell utforming.	Drift.	Kontinuerlig.

2.3.5 Hvilerom

Mål: Det bør finnes et hvilerom i hver bygning. I planleggingen av nybygg skal dette være et krav.

¹³ Universell utforming omfatter at tjenesten skal være så tilgjengelig som mulig også for brukere med motstridende behov, hvilket tilsier at det er mange hensyn som skal tas.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.5.1 Påse at det til enhver tid er tilstrekkelig hvilerom på campus.	Ressursdirektør og det enkelte fakultet.	Kontinuerlig.
2.3.5.2 En bør vurdere en ordning i forhold til låsing av hvilerom slik at de blir brukt hensiktsmessig.	Ressursdirektør og det enkelte fakultet.	I løpet av 2015.

Kommentar: Det finnes per dags dato tre hvilerom/ammerom på campus. Alle studenter kan ha behov for hvilerom. En utfordring her er imidlertid den svært begrensede romkapasiteten i universitetets bygningsmasse.

2.3.6 Uteområder

Mål: Uteområder og parkeringsplasser på campus skal være universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.6.1 Sørge for at utebelysning og gelendere, søppeldunker, askebeger, benker, sykkelstativ og skilt er universelt utformet.	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.
2.3.6.2 Studenter kan søke om å få særskilt parkeringstillatelse ved å dokumentere spesielle behov.	Drift og Statsbygg.	Ved behov.
2.3.6.3 Beplanting på uteområder på campus skal være universelt utformet.	Statsbygg.	Kontinuerlig.
2.3.6.4 Befaring av uteområdene med tanke på om de er universelt utformet ihht gjeldende standarder ¹⁴ . Kopi av befaringsrapport oversendes KLU.	Drift og Statsbygg.	Hvert annet år.

2.3.7 Skilt og orienteringstavler

Mål: Skilt, symboler og tekst som blir benyttet i bygninger og på uteområder skal være universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.7.1 Ved planlegging av nye skilt og orienteringstavler skal det sikres at de blir universelt utformet. Veiledninger og gjeldende standarder for universell utforming av skilt må følges.	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.
2.3.7.2 Utbedre skiltmessige forhold som bidrar til at campus ikke er universelt utformet.	Statsbygg.	I løpet av planperioden.

¹⁴ Herunder blant annet Norsk Standard NS 11005 «Universell utforming av opparbeidete uteområder - Krav og anbefalinger»

2.3.8 Evakuering

Mål: Universitetet i Stavanger skal sørge for å bringe studentene i sikkerhet ved eventuelle krisesituasjoner.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.8.1 Universitetet skal tilby studentene orientering om, og trening på evakueringsrutiner. ¹⁵	Institusjonen og fakultetene. Dekan har det overordnede ansvaret for branninstruks ved hvert fakultet.	Ved semesterstart og ellers ved behov.
2.3.8.2 Ved evakuering under eksamen skal det være utarbeidet en plan for evakuering av studentene.	Hovedeksamensvakt som er ansvarlig i eksamensperioden.	Kontinuerlig.
2.3.8.3 Evakueringsrutinene for studentene må innarbeides i vanlige brann- og sikkerhetsrutiner.	Det enkelte fakultet.	Kontinuerlig.
2.3.8.4 Varsling for brannalarm skal være universelt utformet.	Det enkelte fakultet/ Statsbygg.	Kontinuerlig.
2.3.8.5 Når studenter har fast arbeidsplass ved en enhet, skal det avtales rutiner for evakuering.	Det enkelte fakultet.	Ved behov.

2.3.9 IKT og digitale omgivelser

Mål: Universitetet i Stavanger tilbyr sine studenter digitale læringsomgivelser som er universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.3.9.1 Nettsider og andre digitale læringsomgivelser skal være universelt utformet i tråd med gjeldende forskrifter ¹⁶ og standarder ¹⁷ .	Institusjonen og fakultetene, men også IT og andre stabsenheter.	Kontinuerlig.
2.3.8.2 Utviklingsprosjekter som innvirker på de digitale læringsomgivelser må i planlegging og gjennomføring i særlig grad ivareta kravet om hovedpunkt/hovedseksjon om universell utforming (kapittel 2.1).	Prosjekteier, styringsgruppe og prosjektleder.	Kontinuerlig.

2.4 Administrasjon og organisering

Kapitlet *Administrasjon og organisering* er inndelt i følgende underkapitler:

¹⁵ Studenter er mer utsatt enn de ansatte i en krisesituasjon. Denne oppgaven har derfor høy prioritet. Det er særlig viktig å kartlegge hvordan evakueringen skal foregå.

¹⁶ «Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger» gjeldende fra 1.7.2013

¹⁷ Blant andre «NS 11040:2013 Universell utforming - Brukermedvirkning og IKT»

- 2.4.1 Samarbeidspartnere
- 2.4.2 Internasjonal mobilitet
- 2.4.3 Bemanning
- 2.4.4 Økonomiansvar for universell utforming
- 2.4.5 Innkjøpsordninger

2.4.1 Samarbeidspartnere

Mål: Institusjonens arbeid med universell utforming skal være koordinert. Arbeid med universell utforming skal være preget av samarbeid, der blant annet Læringsstøttesenteret, Uniped og NettOp så vel som fakultetene og instituttene deltar.

Mål: Universitetet i Stavanger skal samarbeide med Studentsamskipnaden (SiS) og Studier med Støtte (SMS) for et universelt utformet læringsmiljø. Hensynet til universell utforming skal ivaretas i alt samarbeid med eksterne aktører.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.4.1.1 Utarbeide rutiner for koordinering og samarbeid internt i institusjonen.	ESS	I løpet av 2015
2.4.1.2 Utarbeide rutiner som sikrer at hensynet til universell utforming ivaretas ved samarbeid med eksterne aktører, herunder se til at dette hensynet er ivaretatt når eventuelle samarbeidsavtaler inngås	ESS	I løpet av 2015

2.4.2 Internasjonal mobilitet

Mål: Ordninger for studentutveksling og internasjonal mobilitet skal sikre at slike studieaktiviteters innhold og omgivelser er universelt utformet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.4.2.1 Når utvekslingsavtaler med andre institusjoner inngås eller revideres skal avtalen omfatte universell utforming.	Utdanningsavdelingen ved Internasjonalt kontor.	Kontinuerlig.
2.4.2.2 Studentene skal vite hva de går til, og må ut fra informasjonen om det enkelte mobilitetstilbud kunne vurdere egen egnethet i forhold til gjennomføring av utveksling/mobilitetsaktivitet.	Fakultet/institutt.	Ved etablering av nye tilbud. Ved revisjon av eksisterende tilbud.

2.4.3 Bemanning

Mål: Sikre god kontinuitet og koordinering av arbeidet med universell utforming.

For institusjonen sentralt er prorektor tillagt ansvaret for kvaliteten i utdanningene, herunder at de er universelt utformet. På fakultetene er det prodekan for undervisning som er tillagt det tilsvarende ansvar.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
--------	--------	----------

2.4.3.1 Institusjonens sentrale koordinerende aktiviteter knyttet til universell utforming bør samles i en særskilt koordinerende funksjon. Funksjonen bør tillegges institusjonens sentrale administrasjon.	Rektorat og stabsdirektører	I løpet av 2014
2.4.3.2 Det skal til enhver tid være kjent hvem som er kontaktperson for universell utforming på det enkelte fakultet dersom prodekan for undervisning har delegert denne oppgaven.	Det enkelte fakultet.	Kontinuerlig.

2.4.4 Økonomiansvar for universell utforming

Mål: Eventuelle kostnader knyttet til universell utforming skal inngå i budsjettet når studietilbud eller studieelementer så vel som deres omgivelser utformes, utarbeides eller revideres, og finansieres som del av det enkelte prosjekt / den enkelte aktivitet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.4.4.1 Innarbeide eventuelt behov for kostnadsinndekning i de eksisterende rutiner og retningslinjer for kalkyler og budsjettering.	Prosjekt/aktivitetsansvarlig.	Kontinuerlig

2.4.5 Innkjøpsordninger

Mål: Ved innkjøp som har konsekvenser for studentenes hverdag skal prinsippet om universell utforming legges til grunn.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
2.4.5.1 Sørge for at prinsippet om universell utforming legges til grunn ved alle bestillinger og innkjøp av varer og tjenester som vedrører studentmassen som helhet. *	Økonomiavdelingen.	Kontinuerlig.

***Kommentar:** I følge lov om offentlige anskaffelser § 6, skal prinsippet om universell utforming følges ved innkjøp over 500.000. Prinsippet bør gjelde alle innkjøp som berører studentmassen som helhet uansett pris.

Vedlegg A: Kapittel 3 fra «Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)» av 21.6.2013, gjeldende fra 1.1.2014.

Kapittel 3. Universell utforming og individuell tilrettelegging

§ 13. Universell utforming

Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten. Tilsvarende gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.

Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Ved vurderingen av om utformingen eller tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, hvorvidt virksomhetens alminnelige funksjon er av offentlig art, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, virksomhetens ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn.

Det er ikke plikt til universell utforming etter denne loven dersom virksomheten oppfyller nærmere bestemmelser i lov eller forskrift om innholdet iplikten til universell utforming.

Kongen kan gi forskrift om innholdet iplikten til universell utforming på områder som ikke er omfattet av krav i eller i medhold av annet lovverk.

§ 14. Særlig om universell utforming av IKT

Med informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) menes teknologi og systemer av teknologi som anvendes til å uttrykke, skape, omdanne, utveksle, lagre, mangfoldiggjøre og publisere informasjon, eller som på annen måte gjør informasjon anvendbar.

Nye IKT-løsninger skal være universelt utformet. Denne plikten inntreder tolv måneder etter at det foreligger standarder eller retningslinjer for innholdet iplikten, jf. fjerde ledd. Alle IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021. Håndhevingsorganet utpekt etter § 29 kan gi dispensasjon fra fristene dersom det foreligger særlig tungtveiende grunner.

Plikten gjelder IKT-løsninger som underbygger virksomhetens alminnelige funksjoner og som er hovedløsninger rettet mot eller stillet til rådighet for allmennheten.

Kongen gir forskrifter med nærmere bestemmelser om avgrensning av virkeområdet og innholdet iplikten til universell utforming av IKT-løsninger.

§ 15. Universell utforming av bygninger, anlegg mv.

For bygninger, anlegg og uteområder rettet mot allmennheten gjelder kravene til universell utforming i eller i medhold av plan- og bygningsloven.

§ 16. Rett til individuell tilrettelegging av kommunale tjenester

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til egnet individuell tilrettelegging av kommunale barnehagetilbud for å sikre likeverdige utviklings- og aktivitetsmuligheter. Personer med nedsatt funksjonsevne har rett til egnet individuell tilrettelegging av kommunale tjenestetilbud etter helse- og omsorgstjenesteloven av varig karakter for den enkelte, for å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne får et likeverdig tilbud.

Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde. Ved vurderingen av om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser.

§ 17. Rett til individuell tilrettelegging i skole- og utdanningsinstitusjoner

Elever og studenter med nedsatt funksjonsevne ved skole- og utdanningsinstitusjoner har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter.

Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde. Ved vurderingen av om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser.

Vedlegg B: Sentrale dokumenter med betydning for universell utforming av vårt studietilbud.¹⁸

Arbeid med universell utforming i staten og nasjonalt og internasjonalt er forankret (juridisk, politisk og organisatorisk) og beskrevet i et antall lover, forskrifter og rundskriv. Lista nedenfor inneholder tu utvalg sentrale dokumenter.

- FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, vedtatt av FNs generalforsamling 13.12.06. Formålet med konvensjonen er å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å realisere sine menneskerettigheter. Konvensjonen fastslår at statene er forpliktet til å iverksette nødvendige tiltak for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne har tilgang til det fysiske miljøet, transport, informasjon og kommunikasjon, samt andre tilbud og tjenester som er åpne for eller tilbys allmennheten. Statene skal også arbeide for å fremme universell utforming. Norge undertegnet konvensjonen 30.03.07.
- Europarådets resolusjoner om «Introduksjon av universell utdanning i alle utdanninger» og «Full deltakelse gjennom universell utforming.», og Europarådets handlingsplan for personer med nedsatt funksjonsevne 2006-2015.
- EUs handlingsplan for personer med nedsatt funksjonsevne 2004-2010.
- Lov om universiteter og høgskoler (universitets- og høyskoleloven) omtaler universell utforming i § 4-3 om læringsmiljø, der det blant annet slås fast at læringsmiljøet skal utformes etter prinsippet om universell utforming.
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) har som formålet å styrke det rettslige vernet mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne og hindre diskriminering blant annet på grunn av manglende tilgjengelighet. Loven skal bidra til å bryte ned samfunnsskapte barrierer og hindre at nye skapes. Med loven gis det allmenn anledning til å klage på utforming som ikke er universell. Av særskilt relevans for høyere utdanning er § 9 om plikt til generell tilrettelegging (universell utforming) og §§ 11-12 om plikt til universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og plikt til individuell tilrettelegging. Det er også nyttig å kjenne § 1 - formålsparagrafen, § 3 om aktivitetsplikt, og § 4 om det generelle diskrimineringsforbudet.
- Lov om offentlige anskaffelser fastsetter at offentlige anskaffelser skal bidra til et mer inkluderende samfunn hvor alle mennesker kan delta. For universitet og høgskoler handler det om at deres innkjøp av varer og tjenester bidrar til at flest mulig kan benytte seg av studietilbudet som finnes. I lovens § 6 om livssyklus-kostnader, universell utforming og miljø fremgår universell utforming som et kriterium det skal tas hensyn til ved innkjøp for statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentligrettslige organer.
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) har universell utforming nedfelt i lovens formålsparagraf. § 1-1 fastsetter at prinsippet om universell utforming skal ligge til grunn for planlegging av og krav til det enkelte byggetiltak. Fysiske krav til utforming er gitt i lovens tekniske forskrift og veileder til denne (TEK og VTF). Loven hjemler forskrift om oppgradering av kategorier av eksisterende bygninger, anlegg og uteområder til universell utforming innenfor nærmere angitte tidsfrister.
- St. melding nr. 8 (1998-1999) Om handlingsplan for funksjonshemmede 1998-2001. Deltaking og likestilling pålegger alle institusjoner som tilbyr høyere utdanning å utarbeide handlingsplaner for studenter med nedsatt funksjonsevne. Pålegget er siden gjentatt flere ganger, eksempelvis i St.prp. nr 1 for 2008-2009.
- St. melding nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer.

¹⁸ Slik informasjon som i dette vedlegget vil naturlig inngå i tiltakspunkt 2.3.2.3 (s. 8).

- St. melding nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssamfunn for alle. I denne planen legges det spesiell vekt på tre forutsetninger for regjeringens arbeid med digital inkludering; digital tilgang, universell utforming og digital kompetanse.
- Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. *Plan for universell utforming på viktige samfunnsområder (2005-2008)*, og regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009-2013. Norge universelt utformet 2025.
- NOU 2001:22 "Fra bruker til borger"
- NOU 2005:8 "Likeverd og tilgjengelighet"
- NOU 2008:3 "Sett under ett" - Stjernøutvalgets innstilling. Kap.19. Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning.
- NOU 2009:14 "Et helhetlig diskrimineringsvern"
- «Strategi for Universitetet i Stavanger 2013- 2020»
- Rundskriv fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet av 5.7.2010 om «Universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven».